

Møte torsdag den 5. februar 2009 kl. 10

President: Thorbjørn Jagland

Dagsorden (nr. 48):

1. Interpellasjon fra representanten Finn Martin Vallersnes til utenriksministeren:

«I 2009 forberedes det at FNs medlemsland på ny får anledning til å debattere «Responsibility to Protect», R2P, på bakgrunn av en rapport fra generalsekretæren. Nye erfaringer fra flere land har tydelig vist behovet for en videreutvikling, så vel konseptuelt som institusjonelt og politisk. I arbeidet med å gjøre R2P mer operasjonelt gjenstår flere uklare spørsmål: Når og hvordan kan en intervenere, hva omfattes av forebygging, hvordan forhindre misbruk? Det er også spørsmål om hvilke ressurser FN trenger for å praktisere R2P.

Planlegger Regjeringen å bidra aktivt til dette arbeidet i FN, og hva vil være Regjeringens synspunkter og prioriteringer i den sammenheng?»

2. Referat

Presidenten: Den innkalte vararepresentant for Hordaland fylke, Knut Arild Hareide, har tatt sete.

Fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe foreligger meddelelse om at den innvilgede permisjonssøknad fra representanten Terje Aasland i tiden fra og med 3. februar og inntil videre endres til kun å gjelde til og med torsdag 5. februar.

– Denne meddelelse tas til etterretning.

Sak nr. 1 [10:01:11]

Interpellasjon fra representanten Finn Martin Vallersnes til utenriksministeren:

«I 2009 forberedes det at FNs medlemsland på ny får anledning til å debattere «Responsibility to Protect», R2P, på bakgrunn av en rapport fra generalsekretæren. Nye erfaringer fra flere land har tydelig vist behovet for en videreutvikling, så vel konseptuelt som institusjonelt og politisk. I arbeidet med å gjøre R2P mer operasjonelt gjenstår flere uklare spørsmål: Når og hvordan kan en intervenere, hva omfattes av forebygging, hvordan forhindre misbruk? Det er også spørsmål om hvilke ressurser FN trenger for å praktisere R2P.

Planlegger Regjeringen å bidra aktivt til dette arbeidet i FN, og hva vil være Regjeringens synspunkter og prioriteringer i den sammenheng?»

Finn Martin Vallersnes (H) [10:02:26]: «Responsibility to Protect», forkortet R2P, er et prinsipp som søker å sikre at det internasjonale samfunnet reagerer overfor folkemord og andre grove overtramp av menneskerettigheter. R2P ble vedtatt i 2005 av FNs generalforsamling som del av The World Summit. I sin nåværende form slår det for det første fast at stater har en forpliktelse til å be-

skytte egne innbyggere mot masseovergrep, for det andre at det internasjonale samfunnet om nødvendig må bistå enkeltstater i å klare dette, og for det tredje at når en stat ikke sørger for de nødvendige tiltak, faller ansvaret på det internasjonale samfunnet.

Til tross for den brede tilslutningen fra FNs medlemsland har det vist seg vanskelig å sette R2P ut i praksis. Grovt sett er det uklart om konsekvensene og om hvordan det kan operasjonaliseres. Samtidig ser vi stadig nye eksempler på at enkeltland på ulike måter ikke vil eller kan beskytte store grupper av egen befolkning. I tillegg til de grunnleggende og utløsende eksemplene fra Rwanda, Kambodsja og Bosnia har vi bl.a. Somalia, Kongo, Darfur, Zimbabwe, Burma og for den saks skyld, Gaza.

Det er trolig bakgrunnen for at FNs generalsekretær, Ban Ki-Moon, har bedt om en rapport fra Edward Luck, FNs spesialrådgiver for R2P. Det forventes også at Generalforsamlingens president, Miguel D'Escoto, vil sette rapporten på dagsordenen i løpet av denne våren. Det gir en foranledning til å vurdere hvordan en skal utvikle R2P videre, og for vår del hvordan vi vil bidra, og hva som blir norske prioriteringer.

Jeg vil gå litt dypere inn i hva R2P er ment å være, og hvilke problemstillinger som reises.

I sluttdokumentet fra FNs The 2005 World Summit begrensens R2P uttrykkelig til fire typer masseovergrep. Det er genocider, etnisk rensing, krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten. Etnisk rensing er et forholdsvis nytt begrep, og lite forankret i internasjonale overenskomster. Derimot er de øvrige tre kategoriene vel dokumentert, bl.a. i statuttene for ICC – The International Criminal Court. På denne bakgrunnen er det også mange trusler mot menneskers sikkerhet som faller utenfor, som f.eks. klimaendringer, sykdom eller ulike former for nasjonal politikk som fører til opphør av sivile rettigheter, generell korrupsjon eller statskupp. Enkelte av disse vil for sin del høre inn under andre MR-forpliktelser, internasjonale rettslige rammeverk og konvensjoner eller andre organisasjoner.

Med henvisning til R2P kan det internasjonale samfunnet blande seg inn i et lands indre anliggender på tre ulike nivå:

På det enkleste nivået ligger det til grunn at liksom landet har ansvar for å beskytte egne innbyggere, har utenforstående et ansvar for å bistå landet i det. Det kan være gjennom diplomatiske, humanitære eller andre fredelige tiltak, det kan innebære at en styrker landets egen kapasitet gjennom økonomisk bistand, reformer av lovverk og domstolsapparat, styrking av landets politiske institusjoner, eller en kan bistå som mekler eller mediator. Gode eksempler på dette er det intense diplomatiet etter valgene i Kenya og innsatsen fra naboer og FN til støtte for regjeringen i Burundi.

Det neste nivået kan utløses når førstnevnte ikke fører frem. Da vil det være Sikkerhetsrådet som vurderer strengere tiltak av typen sanksjoner – det kan være våpenembargo, eller en kan henvise saken mot overgriperne til det internasjonale rettsapparatet.

Skulle alle fredelige virkemidler likevel ikke løse situasjonen og landet åpenbart mislykkes i å ta vare på egen

befolkning, kan Sikkerhetsrådet som et siste ledd vurdere militær innsats. Og da er det jo R2P virkelig blir vanskelig å håndtere og raskt kommer i konflikt med prinsippet om staters suverenitet.

Nå er det ikke noe nytt at stater har akseptert grenser for sin behandling av så vel egne som andres innbyggere. FNs «The Universal Declaration of Human Rights» krever beskyttelse av individuelle og sosiale rettigheter. Genèvekonvensjonene liksom ulike andre avtaler som forbyr tortur, menneskehandel eller spredning av kjernevåpen, setter også grenser for enkeltstaters handlingsrom. Like viktig er en bevisstgjøring av menneskerettigheter som gradvis endrer hva vi legger i suverenitetsbegrepet.

Suverenitet må i økende grad defineres mer som et sett med forpliktelser overfor innbyggerne, enn som en fri adgang til å kontrollere de menneskene en har innenfor landets grenser. Kofi Annan omtalte dette treffende som individets suverenitet likeverdig med statens suverenitet. Andre omtaler det som «Sovereignty as Responsibility», eller suverenitet definert som ansvar.

Det vanskelige spørsmålet er: Når skal, og kan, en ty til militære midler?

En militær intervensjon kunne ha stoppet folkemordet i Rwanda, og kanskje også i Kambodsja. I mange tilfeller er det imidlertid vanskelig å avgjøre hvilke virkemidler som vil gi best effekt, også fordi det er uklart om overgrepene kvalifiserer for inngrep.

En rapport fra ICISS, International Commission on Intervention and State Sovereignty, og rapporten «In Larger Freedom» fra FNs generalsekretær, foreslo fem kriterier for slike vurderinger:

1. Voldshandlingene må omfatte tap av liv eller etnisk rensing i stor skala, eller frykt for at slik skal skje.
2. Hensikten med intervensjonen må være å forhindre eller stoppe lidelsene.
3. Bruk av militære midler må være absolutt siste utvei.
4. Virkemidlene må stå i forhold til hva en vil oppnå.
5. Intervensjonen må ha en rimelig utsikt til å lykkes.

Medlemslandene ble imidlertid ikke enige om å ta med slike forsiktighetsregler i sluttdokumentet fra The World Summit i 2005. Foreløpig foreligger det derfor ingen godtatte og omforente retningslinjer som kunne veilede Sikkerhetsrådet i slike vanskelige saker.

Hvordan skal vi komme videre? Er FNs medlemsland modne for en ny runde om R2P uten at en risikerer at det en oppnådde i 2005, også kan gå tapt?

Under de årlige parlamentarikerhøringene i FN i november 2008 var dette et av hovedtemaene. Miljøet rundt generalsekretæren peker på tre hovedutfordringer for hvordan en kan føre R2P fra teori til praksis.

Den første er konseptuell. Hensikten og begrensningene av hva en legger i R2P må bli forstått likt av alle og i alle deler av verden. Det er viktig for å unngå misforståelser, som at R2P bare dreier seg om militær intervensjon, men også som et felles grunnlag for å lettere nå konsensus om valg av nødvendige tiltak når nye situasjoner oppstår.

Den andre er institusjonell. Det dreier seg om at regjeringer og internasjonale organisasjoner har til rådighet de nødvendige diplomatiske, sivile og eventuelt militære

ressurser som kan sikre effektiv tidlig påvirkning og tiltak for å yte påkrevet assistanse til de landene som trenger det eller ber om det, og ikke minst like viktig: til mennesker som har et desperat behov for beskyttelse.

Den tredje er politisk. En må sikre seg at de viktigste beslutningstakerne vil føle et medansvar og et engasjement når nye situasjoner oppstår. Det krever en organisering av denne typen internasjonalt arbeid som raskt kan mobilisere så vel regjeringer som det sivile samfunnet.

I en gitt krise vil forsøkene på å skape politisk enighet i Sikkerhetsrådet også forutsette en felles forståelse av hva medlemslandene virkelig la i felleskommunikasjonen da en vedtok R2P i 2005. Statsledere vil også lettere ta den risiko som følger med dersom de vet at innbyggerne deres krever det. Derfor er det viktig å styrke folkeopinionen som krever at deres egne politiske ledere er aktive på saker om overgrep på menneskerettigheter både hjemme og ute.

Det er flere vanskelige spørsmål som trenger avklaring. Er det mulig å videreutvikle R2P f.eks. ved bedre definering av aktuelle krisesituasjoner eller gjennom omforente kriterier for fremgangsmåten? Forslagene fra rapporten «In Larger Freedom» er et eksempel på hvordan det kunne gjøres.

Er verdenssamfunnet modent for en endret oppfatning av prinsippet om staters suverenitet, bl.a. på bakgrunn av R2P? Hvordan kan en bygge inn mekanismer som motvirker at R2P misbrukes eller blir vikarierende brukt for å fremme helt andre politiske agendaer? Hva skal til for at FN blir en ressurs i arbeidet med å gjøre R2P operasjonelt?

Også Norge vil bli utfordret på disse spørsmålene i den videre behandlingen i FN. Mitt spørsmål er derfor: Planlegger Regjeringen å bidra aktivt til dette arbeidet, og hva vil være norske synspunkter og prioriteringer?

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [10:11:46]: La meg først takke interpellanten for et godt spørsmål, og hans innlegg nå i åpningen belyste hele kompleksiteten i dette krevende og viktige temaet på en måte som jeg langt på vei kan slutte meg til.

«Når og hvordan kan en intervenere», er en del av representanten Vallersnes' spørsmål. La meg kommentere dette først.

FN-pakten legger begrensninger på statenes og FNs adgang til å intervenere i andre staters indre anliggender. Det finnes grunner for at det er slik. Likevel har det bidratt til at verdenssamfunnet, som FN representerer, mange ganger har stått passive og maktesløse overfor folkemord, etnisk rensing og andre grove overgrep, som Vallersnes har gitt gode eksempler på.

Folkemordet i Rwanda var nok den enkelthendelsen – «hendelse» er trolig et for forsiktig ord – som i sterkest grad bidro til å skape et nytt klima for den politiske behandling av rammene for maktbruk i ekstreme tilfeller.

Selve begrepet «responsibility to protect», ansvar for å beskytte, kom for alvor inn i FNs arbeid da vi på FN-toppmøtet i 2005 vedtok visse rammer for hovedinnholdet. Det gjør militær intervensjon til en siste utvei i en rekke av handlingsnormer som i hovedsak går ut på å forebygge de årsakssammenhenger og handlinger som, når andre

tiltak ikke fungerer, kan gi rett til bruk av makt i samsvar med FN-pakten.

Selv da er maktbruk under doktrinen om «ansvar for å beskytte» begrenset til tilfeller av, som representanten Vallersnes sier, krigsforbrytelser, folkemord, etnisk rensing og forbrytelser mot menneskeheten. Det er altså tale om å forebygge og forhindre de aller groveste forbrytelser verden kjenner – det er ikke enhver voldshandling eller andre generelt truende situasjoner vi snakker om.

Norge stilte seg bak slutterklæringen fra FN-toppmøtet og formuleringen «ansvar for å beskytte».

Problemet eller utfordringen er at selv om erklæringen var et viktig framskritt, er det opp til oss – Norge og andre engasjerte medlemsland – å etablere forpliktelser gjennom å utvikle folkeretten, og ved å følge opp erklæringens intensjoner i politisk, praktisk handling.

Mange land, ikke minst i Afrika og Asia, har uttrykt skepsis. De har villet unngå at noen land med overlegen militær styrke kan søke å legitimere militær intervensjon under påskudd av å skulle ivareta visse humanitære idealer. Det ble oppfattet som truende mot landenes suverenitet.

Regjeringens oppfatning er at prinsippet om at «ansvar for å beskytte» flytter fokus fra den tradisjonelle diskusjonen om retten til å intervenere og staters suverenitet til behovet til dem som trenger beskyttelse og ansvarlig suverenitet. Det er positivt.

Det er særlig tre forhold som skiller begrepet «ansvar for å beskytte» fra ideen om en humanitær intervensjon. Ofte blandes de sammen.

For det første bekreftes prinsippet om at det er statene selv som har ansvaret for å sikre egne borgeres rettigheter. Det er det viktig å minne om.

For det andre stadfester doktrinen at det internasjonale samfunn har et ansvar for å assistere stater til selv å oppfylle dette ansvaret.

For det tredje fastslås det at kun i de tilfeller hvor staten ikke evner eller ønsker å utvise sitt ansvar for å beskytte, kan det internasjonale samfunnet gripe inn.

Det knyttes videre strenge krav til hvilke virkemidler som kan tas i bruk. Fortrinnsvis skal diplomatiske, humanitære og øvrige fredelige midler benyttes. Kun i eksepsjonelle tilfeller når mindre inngripende alternativer er utprøvd, kan verdenssamfunnet gripe inn ved bruk av makt, og da gjennom Sikkerhetsrådet, i tråd med FN-paktens kapittel VII.

Doktrinen om «ansvar for å beskytte» innfører derfor ikke en ny norm for militær humanitær intervensjon, slik enkelte motstandere av doktrinen hevder. Det var på grunn av denne helhetlige tilnærmingen «ansvar for å beskytte» ble globalt akseptert og vedtatt med konsensus på FN-toppmøtet i 2005. Det er avgjørende at vi greier å konsolidere denne nye enigheten og forhindre en oppsplitting av den konsensus landene tross alt oppnådde i 2005.

Generalsekretærens rapport, som representanten Vallersnes viser til, ble publisert sist fredag, 30. januar. Her understreker FNs generalsekretær det helhetlige aspektet ved hele «ansvar for å beskytte»-tilnærmingen. Rapporten følger en hovedstruktur som generalsekretæren framhevet i sin tale om temaet i Berlin i juli i fjor, nemlig for det

første staters plikt til å beskytte sin befolkning mot de alvorligste forbrytelser, for det andre internasjonal assistanse og kapasitetsbygging for å bistå stater i å overholde forpliktelsen, og for det tredje det kollektive ansvaret for å handle der stater ikke overholder sitt ansvar. Det er helt klart at Norge vil delta aktivt i den videre oppfølgingen av generalsekretærens rapport.

Representanten Vallersnes spør om Regjeringen planlegger å bidra til dette arbeidet, og hva Regjeringens synspunkter og prioriteringer er i denne sammenheng. Svaret er altså: Ja, vi planlegger å bidra. Norge deltar aktivt i diskusjonen, som jeg har vært inne på allerede, og i operasjonaliseringen av «ansvar for å beskytte». Prinsippet er framtrødende i norsk engasjementspolitikk. Store deler av vår freds- og forsoningsinnsats – bistanden, menneskerettighetsarbeidet og den humanitære innsatsen – dreier seg om å beskytte sivile som rammes av krig, konflikt og naturkatastrofer, og, ikke minst, om å forebygge at dette skjer. Vi har f.eks. hatt en egen stortingsmelding om forebygging av humanitære katastrofer. Norge har som kjent også nådd målet om 1 pst. av BNI i bistand. Det er i seg selv et viktig bidrag.

Jeg vil her utdype fem områder med konkrete eksempler som reflekterer Regjeringens tilslutning til prinsippet om «ansvar for å beskytte», og som vil bli gjort gjeldende i denne debatten som vi akter å bidra til i FN. Disse er også i tråd med flere av forslagene i generalsekretærens rapport om implementering av prinsippet.

For det første menneskerettighetsarbeidet. Det er klart at ansvaret her først og fremst er statens eget. Verdenserklæringen om menneskerettighetene er det sentrale rammeverket for grenseoppgangen mellom statens ansvar og individenes rettigheter. Derfor står arbeidet med å sikre gjennomføringen av statenes menneskerettighetsforpliktelser sentralt i det forebyggende arbeidet mot overgrep.

Mandatet til FNs høykommissær for menneskerettigheter, Menneskerettighetsrådet og spesialrapportørene er sentrale verktøy i denne sammenheng. Norge er kandidat til FNs menneskerettighetsråd i år, og vi er blant de største giverne til Høykommissæren.

For det andre fredsbyggings- og forebyggingsarbeidet. Norges engasjement for prinsippet om «ansvar for å beskytte» gjenspeiles i vårt arbeid i FNs fredsbyggingskommisjon. Da denne kommisjonen ble opprettet i 2005, var det fordi man visste at mange fredsavtaler ble brutt, og at fredsbevarende styrker ofte blir trukket ut av et konfliktområde før grunnlaget for langsiktig utvikling er lagt.

Arbeidet i Fredsbyggingskommisjonen har ført til sterkere vektlegging av å se fredsskaping og fredsbygging i sammenheng, slik at resten av FN sammen med medlemsland, andre internasjonale organisasjoner og ulike frivillige aktører kan gjennomføre riktige tiltak sammen med landene tiltakene skal gjennomføres i.

For det tredje fredsoperasjoner. Et konkret uttrykk for Regjeringens engasjement i operasjonaliseringen av «ansvar for å beskytte» er vår målsetting, nedfelt i Soria Moria-erklæringen, om å øke deltakelsen i FN-ledede fredsoperasjoner. Derfor tilbød vi FN en ingenøravdeling til

operasjonen i Darfur. Derfor forbereder vi å sende et felt-sykehus til Tsjad, hvor vi allerede har bidratt med utstyr og opplæring av landets politi. Derfor bidrar vi med sivilt politi i FN-operasjonene både i Darfur, Sør-Sudan og Liberia. Det er også en medvirkende årsak til at vi vil vurdere mulige framtidige bidrag til FNs operasjon i Kongo.

Det er viktig at beskyttelse av sivile tillegges stor vekt i alle deler av FNs arbeid for fred og sikkerhet, ikke minst i utforming og gjennomføring av fredsoperasjonene. Derfor bidrar Regjeringen også til opplæring av afrikanske sivile for deltakelse i fredsoperasjoner. Dette er en opplæring som til nå har omfattet mer enn 8 600 personer fra en rekke afrikanske land.

For det fjerde det humanitære arbeidet. Humanitærrettens regler om beskyttelse av sivile i væpnet konflikt og tilgang for humanitær innsats er ufravikelige. Norge arbeider for å bevare humanitære aktørers nøytralitet. Vi driver i disse dager et aktiv diplomati i Midtøsten, hos partene i Sri Lanka, innen FN systemet og i humanitære organisasjoner for å fremme respekt for den internasjonale humanitærretten, beskyttelse av sivile og tilgang for humanitær innsats.

Norge tok initiativ til å sette den internasjonale humanitærretten høyt på dagsordenen. Den 29. januar i år innkalte det franske formannskapet, etter et norsk forslag, til et tematisk møte i Sikkerhetsrådet for å diskutere humanitærrettens stilling.

Etter syklonen i Burma i fjor bidro vi til at det burmesiske regimet åpnet opp for humanitær innsats til de flere hundre tusen som var rammet – dette følger vi nå opp, senest under statsråd Erik Solheims besøk til landet for to uker siden.

Videre er Norge tungt inne med humanitær bistand via samarbeidspartnere som FN, Røde Kors og frivillige organisasjoner i land som Sudan, Somalia, Kongo og Colombia.

For det femte, til sist, fred og forsoning. Fredsavtalen mellom Nord- og Sør-Sudan er ett eksempel, selv om en rekke store utfordringer gjenstår. Norge bidro til å få på plass avtalen, og med freden kom bedre sikkerhet, enklere transport og økt handel – altså forutsetninger for utvikling.

Et annet eksempel er Nepal, hvor Norge bidro til å skape møteplasser mellom partene i konflikten, slik at maoistene, de politiske partiene og kongemakten fikk gjennomført en fredsprosess som kunne legge til rette for langsiktig utvikling. I disse konfliktene var Norge også aktivt medvirkende til å sikre kvinners deltakelse, møteplasser og styrket involvering i fredsprosessene i tråd med FNs sikkerhetsråds resolusjon 1325.

Med dette ser jeg fram til en interessant debatt om «ansvar for å beskytte»-prinsippet.

Finn Martin Vallersnes (H) [10:21:22]: Jeg takker utenriksministeren for det fyldige svaret.

Jeg er tilfreds med forsikringen om at Norge vil ta aktivt del i det videre arbeidet med R2P i FN-sammenheng. Jeg har lyttet med stor oppmerksomhet til redegjørelsen for de fem innsatsområdene og kan si meg enig i at de er sentrale.

Jeg vil i forbindelse med fredsbyggings- og forebyggingsarbeidet – kanskje fred og forsoning også – minne om at vi fra norsk side har gjort et banebrytende arbeid i utviklingspolitisk sammenheng med vår form for overgangsbi-stand, som jeg skulle ønske man kanskje vektla noe mer i budsjettene fremover enn det vi ser for 2009. Jeg tror det er bred enighet om at det er noe som kan videreutvikles og er verdifullt.

Jeg tror det er veldig viktig at Norge engasjerer seg sterkt, og at akkurat et lite, vestlig land som Norge, gjør det. Gjennom åtte år i utenrikskomiteen har jeg hatt anledning til å besøke svært mange land i ulike deler av verden. Mange av oss har vel med en viss frustrasjon registrert at en del av de landene vi har besøkt, som riktignok har skrevet under både på FNs deklarasjoner og forskjellige konvensjoner, ikke alltid praktiserer like sterkt menneskerettigheter, rettssikkerhet, rettsstat, domstolers frie stilling osv. Vi opplever vel til dels at enkelte stater har en helt annen agenda enn oss på disse områdene.

Det jeg ofte synes er vanskelig når en forsøker å reise denne debatten i de deler av verden, er at en blir anklaget for at menneskerettighetene, slik de er formulert, ofte er basert på vestlig definerte verdier. Da har man med en gang polariseringen for/mot vestlig innflytelse. På den andre siden føler jeg meg ganske overbevist om at flertallet av befolkningen i disse landene, ikke minst i de landene der det skjer overgrep, er helt på linje med oss når det gjelder å fremheve verdien av det enkelte mennesket. Norge kan ha en klar stemme her fordi vi i mindre grad enn en del av våre nære naboer i Vesten har en – skal vi si – kolonial fortid, i hvert fall oppleves det slik når vi er i forskjellige oppdrag rundt omkring. Jeg tror derfor det er særdeles verdifullt at vi er en aktiv part i dette arbeidet, som til syvende og sist dreier seg om å ivareta det enkelte mennesket i kritiske situasjoner.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [10:24:21]: Kort når det gjelder overgangsbistanden: Det er et godt poeng. Jeg mener vi stort sett har en veldig utstrakt fleksibilitet i de virkemidlene vi har i bistandsbudsjettet og andre budsjettposter til å kunne medvirke til den overgangen som representanten er opptatt av.

Jeg tror at mye av det som det pekes på her, er at denne saken utløser andre typer konflikter som vi er kjent med, og som går inn i den bredere debatten om sivilisasjoner, kulturer, religioner og grupper og blir veldig forankret i disse gruppenes opprinnelige utgangspunkt. Norge har deltatt i FNs vennegruppe for «Responsibility to Protect», med forsøk på å dempe motsetningene, særlig frykten i G77-landene for at dette skal legitimere militær intervensjon fra militært overlegne stater.

Jeg tror dette anskueliggjør et annet poeng, som vi kanskje får anledning til å diskutere bredere i utenriksdebatten til uken. Det går på hvordan vi må trene oss til å praktisere og jobbe på tvers av disse skillelinjene. I mye av menneskerettighetsarbeidet, i prosessen rundt Durban 2 og rundt spørsmål om menneskerettighetsforsvarere, ytringsfrihet, osv., ser vi at utgangspunktet for en felles behandling av disse sakene i FN ofte blir at gruppene går tungt ned i skyt-

tergravene før debattene begynner. Ofte er det f.eks. slik at land som er helt enige, utformer detaljerte posisjoner som de legger på bordet som utgangspunkt for å komme videre. Det blir mer krevende. Jeg tror det reflekterer at vi lever i en tid med endringer i verdensordenen og endringer i maktforholdene. Skal vi skape rammevilkår for at «ansvar for å beskytte» blir noe mer enn bare ord, må vi ta fatt helt i utkanten av alle de spørsmålene som bygger motsetninger. For ellers er det slik at dette prinsippet og slik det har vært tenkt vil skape nesten flere motforestillinger enn positive krefter som kan leve opp til det som var prinsippets intensjon.

Marit Nybakk (A) [10:26:45]: La meg først takke interpellanten for å ha tatt opp «Responsibility to Protect» til debatt. Jeg kan slutte meg til praktisk talt alt som Vallersnes sa.

Som utenriksministeren startet med, er det dessverre slik at vi har ganske mange eksempler også i nyere tid på regimer som har begått bestialske overgrep mot egen befolkning mens verdenssamfunnet – det inkluderer dessverre FN – har stått passive som tilskuere. La meg nevne noen eksempler.

Den 11. juli 1995 stod FNs styrker hjelpeløse og så på at 7 000 bosnere regelrett ble likvidert – kanskje den mest grusomme massakren i borgerkrigene på Balkan. Styrkene hadde ikke mandat til å gripe inn, og i mange år etterpå var FN-operasjoner i miskreditt på grunn av dette. NATO intervenerte, og NATO tok også på seg ansvaret for stabiliseringsstyrkene i Bosnia og Kosovo. Den amerikanske, demokratiske politikeren Richard Holbrooke forhandlet fram Dayton-avtalen.

Den kanskje største unnfalldenheten fra verdenssamfunnets side skjedde under folkemordet i Rwanda. Her ble det såkalte suverenitetsargumentet hovedsakelig brukt som unnskyldning for å slippe å ta den risikoen som en intervensjon ville innebære.

Går vi lenger tilbake, har vi andre problematiske eksempler. Det kanskje største og mest grusomme folkemordet i nyere tid stod Pol Pot-regimet i Kambodsja for. Verdenssamfunnet var passive tilskuere til at halvparten av landets befolkning ble drept. Til slutt intervenserte Vietnam og befridde Kambodsja for folkets lidelser, med katastrofale konsekvenser for Vietnam som ble frosset ut for å ha brutt suverenitetsprinsippet og invadert et naboland.

I dag skjer det en humanitær katastrofe i Sri Lanka. Regjeringen bryter folkeretten ved ikke å slippe inn hjelpeorganisasjoner og forsyninger. Bare ettertiden vil vise oss om det var et folkemord vi var vitne til.

Så litt problematisering: Enda vanskeligere er faktisk den langsomme utpiningen av eget folk som Robert Mugabe driver med i Zimbabwe. Hva har vi gjort for å hindre katastrofen i Zimbabwe? Ifølge «Responsibility to Protect» er forebygging veldig viktig. Jeg tilhører en generasjon som i sin tid gikk i demonstrasjonstog for både Zanu og Patriotic Front. Har vi i tilstrekkelig grad forsøkt å forebygge den ødeleggelsen av et land og et folk som Mugabe bedriver? Og gjelder «Responsibility to Protect»

i et tilfelle som Zimbabwe? Hva er egentlig forbrytelser mot menneskeheten?

Det var en milepæl for FN da toppmøtet i september i 2005 vedtok «Responsibility to Protect». Som det har blitt nevnt tidligere, var det fire forbrytelser som ble anerkjent som grunnlag: folkemord, krigsforbrytelser, etnisk rensing og forbrytelser mot menneskeheten. Men så vidt jeg vet, var det en rekke av de opprinnelige kriteriene den daværende generalsekretær Kofi Annan hadde lagt til grunn, som ikke ble vedtatt på toppmøtet.

Nåværende generalsekretær, Ban Ki-Moon, har påpekt viktigheten av å anvende begrepet riktig på relevante prosesser. Det betyr en snever forståelse av når begrepet skal tas i bruk.

Når FN skal behandle videre «Responsibility to Protect», er det etter min oppfatning viktig å understreke hvor viktig kompromisset fra toppmøtet i 2005 er. Det er viktig med fokus på folks rett til beskyttelse. Det inkluderer også aktiv forebygging – konfliktforebygging, humanitær hjelp, langsiktig bistand og en systematisk oppbygging etter en konflikt eller en borgerkrig.

Til slutt. Ved en gjennomgang av «Responsibility to Protect» må det også tas hensyn til Sikkerhetsrådsresolusjon 1325 fra 2000, om kvinner, fred og sikkerhet. Resolusjon 1325 setter bl.a. krav om kvinners deltakelse i fredsprosesser, i forhandlinger og i konfliktforebygging, men også om økt andel av kvinner i fredsbevarende styrker og i humanitære oppdrag.

Kvinner rammes særlig hardt i voldelige konflikter. Deres innsats for fred og utvikling blir ofte marginalisert. Derfor er det viktig å ha med seg også dette i det videre arbeidet.

Øyvind Vaksdal (FrP) [10:32:11]: Jeg vil først av alt gi ros til interpellanten for å ha rettet søkelyset mot en utfordrende og komplisert problemstilling.

«Responsibility to Protect» – R2P – er et nytt konsept i internasjonal politikk som omhandler en stats forpliktelser overfor egne innbyggere og det internasjonale samfunns ansvar i de tilfeller en stat er ute av stand til, eller uvillig til, å leve opp til sine forpliktelser overfor sine egne.

Et av målene er å danne et juridisk og etisk grunnlag for humanitær intervensjon. Humanitær intervensjon vil være aktuelt for å stoppe folkemord, massedrap og andre alvorlige brudd på menneskerettighetene.

Freden i Vestfalen nedfelte ikke-intervensjons- og suverenitetsprinsippet som de bærende elementene i internasjonal politikk. R2P justerer dette prinsippet ved å foreslå at ikke-intervensjonsprinsippet ugyldiggjøres under visse betingelser.

R2P ser på suverenitet ikke som en fullmakt for staten til å kontrollere sine innbyggere, men som et sett med fastsatte forpliktelser som staten har overfor innbyggerne.

I løpet av 1990-tallet vokste presset på det internasjonale samfunnet for å beskytte sivile i andre stater. Sentralt i dette stod det internasjonale samfunnets manglende evne til å forhindre folkemordene i Rwanda og Bosnia.

Prinsippene rundt R2P ble først utviklet av ICISS i rapporten «Responsibility to Protect» fra desember 2001.

Under en historisk samling i New York i forbindelse med høynivåmøtet i FNs generalforsamling i 2005 ble verdens ledere enige om konseptet R2P, som skal beskytte mennesker fra folkemord, krigsforbrytelser, etnisk rensing og forbrytelser mot menneskeheten.

Disse forpliktelsene ble fulgt opp i Sikkerhetsrådsresolusjon 1674, som ble vedtatt 28. april 2006.

Høynivåmøtet slo fast at R2P skulle baseres på diplomatiske, humanitære og andre fredelige virkemidler. Bare i de tilfeller hvor disse virkemidlene slår feil, skal Sikkerhetsrådet kunne iverksette mer omfattende virkemidler. Dersom fredelige forsøk på å finne en løsning slår feil, vil Sikkerhetsrådet i siste instans kunne iverksette militære operasjoner.

Tilhengere av konseptet ser på det som en måte å etablere et normativt grunnlag for humanitær intervensjon på. Motstandere argumenterer med at konseptet vil legitimere brudd på statens suverenitet og aggresjon i regi av fremmede makter.

Enkelte kritiserer konseptet for å være en form for fordekt imperialism. Det er spesielt land som nylig har vunnet sin uavhengighet, som er skeptiske til R2P.

Organisasjonen for afrikansk enhet – OAU – forløperen til Den afrikanske union, vedtok en resolusjon i 1964 som slår fast at afrikanske lands grenser er fastsatt én gang for alle og kan ikke endres.

Mange u-land frykter at konseptet vil bli misbrukt slik at det vil tjene interessene til de store, mektige landene. Andre land vil ikke la sine tropper delta i operasjoner hvis situasjonen ikke utgjør en umiddelbar nasjonal sikkerhetstrussel, og andre igjen vil ikke tillate sine tropper å bli kommandert av en integrert, fremmed kommandostruktur.

En annen kritikk er at R2P i for stor grad vektlegger voldelige konflikter og ikke adresserer tilsvarende alvorlige hendelser som hungersnød og fattigdom.

Dette viser med all tydelighet at det er behov for både presiseringer og klargjøringer som også til en viss grad tar opp i seg signalene fra dem som er kritiske og ønsker endringer.

Det er en vanskelig balansegang å vurdere når og hvordan en skal intervensere.

Jeg har med interesse lyttet til utenriksministerens tilnærminger til disse svært krevende problemstillinger og registrerer at heller ikke han har funnet løsninger på alle disse utfordringene, men at han planlegger å bidra aktivt i den kommende prosess.

Behovet for en videreutvikling av konseptet er åpenbart, og det er også viktig det som representanten Vallersnes tar opp: å klargjøre hvilke ressurser FN skal sette inn.

Jeg ønsker imidlertid utenriksministeren lykke til i de kompliserte debatter FNs medlemsland i år inviteres til å delta i, nettopp for å videreutvikle konseptet og gjøre det mer relevant på bakgrunn av de nye erfaringene vi har gjort.

Ågot Valle (SV) [10:37:16]: Jeg vil takke interpellanten, som nok en gang har reist en veldig viktig debatt, og utenriksministeren for svært utfyllende og gode svar.

Debatten viser jo at vi er veldig mye enige her.

Jeg vil understreke at enigheten i 2005 om det internasjonale samfunnets ansvar for å beskytte sivilbefolkninga er en skjør nyvinning. «Responsibility to Protect», eller «ansvar for å beskytte»-prinsippet, innebærer, som mange har sagt, ikke en blankofullmakt til militær intervensjon. Viktigere er forebygging, gjenoppbygging, diplomati og dialog. Militær intervensjon er siste utvei, og da – i tråd med FN-pakten – når det foreligger et klart FN-mandat.

La meg understreke, som også utenriksministeren gjorde, at det er et klart mål for oss, dersom det trengs militær tilstedeværelse, å stille kapasiteter til rådvelde for FN, spesielt i Afrika. Særlig aktuelt er det i Kongo. Der, som i mange andre konflikter, er det kvinner og barn som betaler krigens mest grufulle pris. Derfor er det så viktig at vi jobber aktivt mot voldtekt som krigsvåpen og lindrer lidelsene etter den grove seksualiserte volden som det internasjonale samfunnet ikke kan lukke øynene for.

La meg nevne et annet tiltak, som vi kan kalle et forebyggingstiltak. Da Raftopris-vinneren Bulambo besøkte oss, var det hans ønske at det tas initiativ i FN for å identifisere internasjonale selskap som finansierer krigen i Kongo, for så å kunne rane landet for ressurser.

«Ansvar for å beskytte» bygger på det viktige prinsippet at alle mennesker har rett til trygghet og sikkerhet. Det må følges opp av en politisk vilje som er konsekvent og ikke misbrukes. Det er mulig å forstå en del utviklingslands skepsis på dette området, for prinsippet ble brukt som en forklaring på daværende statsminister Blairs aktive støtte til Bushs katastrofale krigføring i Irak. Derimot var det ikke noe krav om sanksjoner da Israel brukte fosfor mot sivilbefolkninga i Gaza. Poenget mitt er at nyvinninga «ansvar for å beskytte» kan ødelegges dersom det blir et middel til og en unnskyldning for å rettferdiggjøre intervensjon når det passer NATO eller Vesten, men ties i hjel i situasjoner hvor Vestens venner driver overgrep.

Det viktigste er å hindre at krig og overgrep oppstår, og dette må, som Marit Nybakk også så tydelig sa, gjøres med kvinnebrillene på, i god 1325-ånd. Kvinner er ofre i krig og konflikter, men kvinner har også ressurser til å være aktive deltakere i gjenoppbygging og forebygging og i å sikre freden. Det viser de faktisk hver eneste dag. Den dagen det forhåpentligvis forhandles om fred i Kongo, må kvinnene sikres rett til en plass rundt forhandlingsbordet. Dette arbeidet jobber Norge hardt for å styrke også i FN.

Våpenindustrien er en viktig drivkraft bak opprustning, våpenhandel og bruk av krig som konfliktløsning. Det er derfor viktig at vi deltar aktivt – og det vet jeg at vi gjør – i arbeidet for en internasjonal våpenhandelskonvensjon. Videre er det et enormt behov for en FN-basert, uavhengig overvåking med tanke på alle former for krigsfare, enten det gjelder brudd på menneskerettighetene, etnisk rensing eller opprustning i strid med internasjonale traktater. Alle former for våpenproduksjon og våpeneksport burde i prinsippet overvåkes like tett som IAEA i dag overvåker produksjon og handel med kjernefysisk materiale. Her kommer også kampen mot skatteparadis inn, fordi det trengs åpenhet for å hindre pengeoverføringer som terrornettverk

og illegale våpenhandlere trenger. Ikke minst trengs det forskning rundt alt det som vi kan kalle fredsteknologi – altså utvikle dialogen, stille seg spørsmålet: Hva er det som faktisk hjelper når en konflikt holder på å utvikle seg?

Det brukes i dag enorme ressurser på krig, våpen og konflikt. Da sitter pengene løst. Når ressurser som i dag brukes på våpen og krig, vris over til fredsarbeid, nedrustning, fredsinformasjon og utviklingshjelp som kan hjelpe skjøre stater til å fungere, støtte et sivilt samfunn – ja, alle former for forebygging – kan «ansvar for å beskytte»-prinsippet få et innhold som kan hindre de enorme lidelsene som vi f.eks. ser hos den tamilske sivilbefolkninga på Sri Lanka i dag, eller blant kvinner og barn i Kongo.

Eirin Falset hadde her overtatt presidentplassen.

Dagfinn Høybråten (KrF) [10:42:49]: La meg først takke interpellanten, representanten Vallersnes, for initiativet til denne debatten. Jeg synes representanten Vallersnes ved flere anledninger har gitt Stortinget anledning til å diskutere viktige internasjonale spørsmål som kommer opp på den internasjonale arena, og dermed bidratt til å styrke Stortingets rolle i denne type saker.

Som utenriksministeren også påpekte i sitt hovedinnlegg, står vi overfor en relativt ny doktrine med fokus på menneskelig sikkerhet. Prinsippet om at vi har et «ansvar for å beskytte», ble formelt vedtatt på FNs toppmøte i 2005. Et viktig formål er å gi en juridisk og etisk basis for såkalt humanitær intervensjon for å forhindre eller stoppe massedrap og andre grove menneskerettighetsbrudd. Både som enkeltland og som verdenssamfunn har vi et ansvar for å beskytte mennesker mot grove overgrep. Dette nye konseptet dekker ikke alle trusler mot menneskelig sikkerhet; det er, som nevnt av flere, begrenset til fire hovedkategorier: folkemord, krigsforbrytelser, etnisk rensing og forbrytelser mot menneskeheten.

La meg også understreke at konseptet innebærer et ansvar både for å forebygge slike overgrep, for å reagere på dem og for å gjenopprette. Jeg vil også understreke at handling ikke er ensbetydende med bruk av makt – eller militærmakt. En rekke virkemidler må tas i bruk. Både med økonomiske, politiske, diplomatiske og juridiske tiltak kan vi bidra til å beskytte befolkninger mot masseovergrep. Det grunnleggende ansvaret for å beskytte egne befolkninger mot folkemord, krigsforbrytelser, etnisk rensing og forbrytelser mot menneskeheten ligger selvsagt på statene selv.

Det internasjonale samfunn har et ansvar for å bistå statene slik at de kan gi den beskyttelse befolkningen har krav på. Vi må også bidra til å bygge opp fattige og sårbare stater etter at overgrep har funnet sted. Det er en del av Norges bistandspolitikk.

Bare i siste instans, når en stat åpenbart svikter i å beskytte egen befolkning og fredelige virkemidler ikke er tilstrekkelige, faller et ansvar på det internasjonale samfunnet til å ta i bruk sterkere virkemidler, inkludert bruk av makt, slik det er vedtatt av FNs sikkerhetsråd under kapittel VII. I praksis kan det være vanskelig å avgjøre når omverdenen bør gripe inn, og ofte blir resultatet passivitet i

altfor stor grad. Representanten Marit Nybakk nevnte noen talende eksempler på dette. Det har kostnader på mange plan. Her ligger det en fare for å skygge unna. Samtidig kan noen ønske å bruke ansvaret for å beskytte befolkningen som et påskudd for en inngripen som også har andre hensikter rent politisk.

Som dagens debatt viser, er det en rekke andre utfordringer knyttet til prinsippet om «ansvar for å beskytte». La meg nevne et aktuelt, men trist eksempel – massevoldtektene og kvinnemordene som har skjedd i borgerkrigen i Kongo. Bruk av kjønnsbasert og seksuell vold som våpen i krig er forkastelig. Vi har et moralsk ansvar for å hindre slike masseovergrep, vi bør styrke straffeforfølgelsen av overgriperne og bistå ved gjenoppbyggingen av rammede samfunn.

Det er åpenbart viktig å utvikle kriteriene for bruk av doktrinen om «ansvar for å beskytte». Det kan f.eks. være grunn til å diskutere i hvilken grad Norge og andre land har anvendt dette nye konseptet i vår tilnærming til situasjonen i Kongo og den akutte situasjonen i Sri Lanka.

Et annet aspekt er spørsmålet om straff og straffrihet. R2P dekker de samme forbrytelsene som Den internasjonale straffedomstolen – ICC. Arbeidet for å få bukt med straffrihet for slike grove overgrep må vi kunne følge opp i forbindelse med Norges støtte til Den internasjonale straffedomstolen.

Jeg tror det er viktig å fokusere sterkt på forebygging av masseovergrep. Jeg har merket meg at både Kirkens Nødhjelp og andre organisasjoner legger stor vekt på at «ansvar for å beskytte» må kreve tidlig handling for å forebygge overgrep. Et nødvendig virkemiddel er oppbyggingen av effektive «early warning»-mekanismer som kan fange opp land og befolkninger som er i risikozonen for at dette skjer, før det skjer. Her trenger vi både en norsk og en internasjonal «verktøykasse» med handlingsalternativer vi kan gripe til dersom masseovergrep er i ferd med å finne sted.

Jeg synes det er bra at utenriksministeren har bekreftet at Norge arbeider aktivt internasjonalt, og aktivt også på egen kjøp vil medvirke til å utvikle slike handlingsalternativer, slike kriterier og slike verktøy.

Anne Margrethe Larsen (V) [10:47:59]: Jeg vil også benytte anledningen til å takke interpellanten for å ta opp et interessant, vanskelig og viktig spørsmål om menneskerettigheter, og for de utdypende og klare meningene utenriksministeren hadde.

Jeg kommer veldig fort i et vanskelig dilemma når det snakkes om «Responsibility to protect» – eller «ansvar for å beskytte». Venstre bygger på en lang humanitær tradisjon og ser at det i enkelte tilfeller kan være berettiget eller påkrevd for verdenssamfunnet å intervensjonere for å forhindre en humanitær katastrofe, etnisk rensing eller folkemord.

Burma er etter den ødeleggende syklonen et slående eksempel. FN ønsket å komme burmeserne til unnsetning, men ble effektivt holdt ute av militærjuntaen. Et annet nærliggende eksempel, som også flere har nevnt, er Sudan. Her har kyniske makthavere klart å forhindre at FNs fredsstyrker slipper til i Darfur. Reiseklare norske styrker måtte

dermed pakke sammen utstyret sitt – og forbli her hjemme. Et tredje eksempel som jeg har lyst til å trekke fram, er folkemordet i Rwanda på 1990-tallet. Her måtte FN bivåne det som skjedde uten å være i stand til å gjøre noe. I dag er Zimbabwe, Kongo og Sri Lanka svært foruroligende land når vi diskuterer dette temaet.

Jeg synes det er høyst frustrerende å være vitne til dette. Det er bedrøvelig å måtte sitte passivt og se på at FN ikke synes å være handlingsaktiv når organisasjonen trengs som mest. Men å intervensere uten noe klart mandat fra lokale ledere er heller ikke uproblematisk. Venstre er for en verden styrt av lover og regler som gjelder for alle – liten og stor, fattig og rik. Spørsmålet er om dette også skal gjelde for et militærregime som f.eks. av den typen vi har i Burma. Det utviser en stor forakt for internasjonale lover og regler, og det bør ikke nødvendigvis få lov til å gjemme seg bak disse for å kunne operere i fred. Vi snakker her om grove overgrep mot egen befolkning.

Men her er det vanskelig å trekke klare grenser. Hvilke regimer er det legitimt å intervensere mot på humanitært grunnlag, og hvilke er det ikke? Her kommer vi fort inn i nesten umulige avveininger. Dessuten vil en intervensjon i et land som Burma kunne skape en presedens som lett kan misbrukes av aktører som ikke nødvendigvis bare har edle hensikter. Å skape en ny verdensorden med en flytende grense med hensyn til hvor og når man kan intervensere, selv på humanitært grunnlag, er ikke nødvendigvis noe vi vil være tjent med.

Som sosialliberaler står jeg dermed overfor valget mellom å bryte internasjonale kjøreregler for å intervensere i land på humanitært grunnlag og å overholde disse reglene, men se på at en humanitær katastrofe utspiller seg. Jeg er derfor veldig glad for at FN har grepet fatt i denne problemstillingen og nå skal jobbe videre med den, og at organisasjonen senere i år på nytt vil gi anledning til å debattere «ansvar for å beskytte».

Jeg er enig med dem som mener at det her er behov for en videreutvikling, så vel konseptuelt som institusjonelt og politisk. Når det er sagt, har jeg lyst til å føye til at en del av problemet er vel også selve FN-systemet. Jeg er blant FNs beste venner og støttespillere i Norge, men ikke desto mindre mener jeg at verdensorganisasjonen trenger en omfattende reform. Siktemålet bør bl.a. være å gjøre den i stand til å håndtere humanitære kriser som man i dag synes å være maktesløs overfor.

Jeg skal være den første til å innrømme at dette ikke er lett, gitt motstanden mot forandringer man finner i FN-systemet. I mellomtiden kan det synes som om avstanden mellom FN og virkeligheten nede på bakken, som verdensorganisasjonen er tenkt å være en del av, øker. Jeg håper virkelig at FN finner enda klarere avveininger for å kunne forebygge krenkelser og redde enkeltmennesker.

Finn Martin Vallersnes (H) [10:53:03]: Jeg takker alle deltagerne i debatten. Dette er ikke noe lett tema, det er et vanskelig tema. Jeg synes det har vært gode innlegg. Jeg er veldig glad for at ingen har reist spørsmålet om Sikkerhetsrådets rolle, fordi jeg vet det foregår en debatt der ute som går på at en skulle overføre noe av ansvaret

for å ta disse vedtakene til hovedforsamlingen. Det tror jeg er en farlig vei å gå. Vi har ikke tid til å gå inn på en debatt om Sikkerhetsrådets videre utvikling nå, det er én av FN-reformens vanskelige utfordringer, men vi har vel flere pekt på at en kanskje kunne hjelpe gjennom å utarbeide kriterier, retningslinjer, for når og hvordan man kan anvende R2P på bakgrunn av Sikkerhetsrådets vedtak.

Så håper jeg at det i utenriksministerens engasjement i saken også ligger en vilje til å gå inn i det veldig vanskelige temaet om utvikling av suverenitetsbegrepet. Det er en vesentlig del av dette, og kanskje det som er mest «touchy».

Jeg merket meg utenriksministerens påpekning av at det er en utfordring å jobbe på tvers av gruppeinteresser i det internasjonale samfunn i denne sammenheng. Vi vet jo at vi er inne i en tid hvor det er mange konfliktlinjer som definerer grupperes interesser. Det går på energi, naturressurser, handel og økonomi, og, som temaet i dag også viser, det er i høyeste grad en kamp om verdier. Hvilke verdier skal vi bygge på i folkerett og i det internasjonale samfunn? Det er vanskelig, og der tror jeg vi bør engasjere oss sterkt.

Jeg har lyst til å si avslutningsvis at jeg tror det er viktig med prinsippdebatter av denne typen i Stortinget, selv om de er om veldig tunge og vanskelige temaer. Det er en utfordring til oss i Stortinget, fordi våre statsråder selvfølgelig, som en del av den oppgaven de skal gjøre, deltar i konferanser om ulike temaer og på våre vegne gjerne slutter seg til sluttdokumenter og deklarasjoner – om det er fra Monterrey, Paris, Accra, Doha, matmøtet i Roma, Durban, eller hvor det nå er. Og når man gjør det, legger det noen langsiktige føringer for hvordan vi orienterer hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk og utviklingspolitikk. Vi har den utvidede utenrikskomité til å diskutere noen av sakene, men jeg tror det er en utfordring for Stortinget selv å ta mål av seg til å være engasjert på et tidlig nok tidspunkt i sånne saker, og blande seg litt inn i debatten om hva som skal være de norske føringene. Slik sett takker jeg alle som har deltatt i debatten for det, selv om jeg innser at dette ikke er det enkleste temaet å invitere til debatt om.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [10:56:11]: Representanten Vallersnes takket alle som deltok i debatten. Jeg tror alle som deltok i debatten, takker interpellanten for å ha satt dagsorden. Jeg vil understreke at det siste som representanten sier, er et viktig tema – ikke la meg kalle det problemstilling. Det er faktisk av betydning – og tro meg på det – at vi har hatt en times debatt om dette i salen, hvor det av naturlige grunner ikke er sterke motsetninger. Tvert imot bygger vi opp under en lang norsk tradisjon for å diskutere disse verditemaene, og det er viktig for oss når vi tar det med ut.

Jeg er i innspurten med min utenrikspolitiske redegjørelse, og det er svært krevende å få plass til alle de prinsipielle spørsmålene vi burde diskutere. Så man får bære over med at taletiden igjen kommer til å bli litt strukket.

Debatter i salen om disse spørsmål er viktig for oss videre. I noen sammenhenger, som f.eks. når det gjelder Afghanistan-politikk, er det direkte viktig for dem som er ute,

at det er en forankring som er tydelig, og som kommer til uttrykk herfra. Men også når vi er representanter for Norge i mange sammenhenger, også blant parlamentarikere, er det viktig at vi er samsnakket rundt dette.

Suverenitetsbegrepet er selvfølgelig veldig sentralt og krevende. Den norske FN-ambassadøren sa på 1970-tallet, etter Vietnams intervensjon: Til tross for min klare fordømmelse av Røde Khmer-regimet, kan jeg ikke akseptere invasjonen. Og det var jo på mange måter verdenssamfunnets holdning. Konsekvensene ble beskrevet her. Det anskueliggjør dilemmaet.

Jeg vil også berømme representanten Nybakk og representanten Valle som påpeker situasjonen akkurat nå i Sri Lanka. Det er vanskelig å stå midt oppe i en situasjon hvor man har de dystreste mistanker om hva som kan foregå, og trekke konklusjonen av hva det skulle tilsi. Det anskueliggjør også litt av maktesløsheten til det internasjonale samfunn i en slik situasjon.

Så vil jeg til sist påpeke det representanten Høybråten sier, som jeg mener analytisk er kjernen i dette, nemlig forebygging. Det gjelder jo, som i så mange andre deler av samfunnet, å hindre at vi kommer i en situasjon hvor disse spørsmålene, som nesten er umulige, blir stilt slik på spissen – intervensjon er det siste av en lang rekke andre tiltak. Og jeg liker tilnærmingen, en bredere verktøykasse for å håndtere det som kan bli katastrofale situasjoner for sivile.

Krigen mot terror, begrepet, har etter mitt skjønn vært et alvorlig sidespor i kampen for bedre vilkår for utsatte grupper. Historien vil vise om det begrepet har vært til skade eller gagn. Men vi merker oss nå at det er en mye bredere debatt internasjonalt, og større, skal vi si, konsensus – det skyldes jo skiftet i USA – rundt betydningen av en veldig bred verktøykasse som prøver ut alle disse forebyggende områdene med vekt på styresett, demokrati, menneskerettigheter og politikk, før man kommer til det tilsynelatende enkle, men uhyre kompliserte temaet maktbruk.

Presidenten: Sak nr. 1 er dermed avsluttet.

S a k n r. 2 [10:59:23]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat. Dermed er dagens kart ferdigbehandlet.

Forlanger noen ordet i henhold til forretningsordenens § 37 a før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 11.00.
